

МІШИН Сергій

Центральноукраїнський державний й університет імені Володимира Винниченка

<https://orcid.org/0000-0003-4715-9468>

e-mail: segor251986@gmail.com

СТАСЕНКО Олексій

Центральноукраїнський державний й університет імені Володимира Винниченка

<https://orcid.org/0000-0001-6112-4363>

e-mail: oleksii.stasenko@gmail.com

РОФЕСІЙНЕ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проаналізовано науково-методичну літературу та розглянуто теоретичні та практичні аспекти даної проблеми. Визначено форми реалізації організаційно-педагогічної умови: асистентська педагогічна практика (використання ментальних карт); науково-дослідна робота (організовано діяльність студентського науково-дослідного гуртка); "Круглий стіл" у формі дебатів. Експериментально проведено тестування "Діагностика потреби у самовдосконаленні" з метою з'ясування особливостей поведінки в різних ситуаціях та змін ступеня вираженості потреби у самовдосконаленні. Здійснено порівняння показників потреби у самовдосконаленні контрольної і експериментальної груп, а також показано динаміку змін ступеня вираженості потреби у самовдосконаленні.

***Ключові слова:** професійне самовдосконалення, педагогічна практика, самостійна робота, науково-дослідна робота, майбутній магістр фізичного виховання.*

DOI: <http://doi.org/10.31891/pcs.2023.1.7>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Формування у майбутніх магістрів фізичного виховання готовності до самовдосконалення відбувається в процесі всього навчання, але особливо актуальним це питання постає під час педагогічної практики, яка є поєднанням теоретичних та практичних знань, умінням аналізувати та синтематизувати теорію й досвід. Практика щоденно змушує майбутнього магістра фізичного виховання розв'язувати педагогічні задачі, робити необхідний вибір у різних навчальних ситуаціях і приймати відповідні рішення. В умовах практики теоретичні знання допомагають у розв'язанні конкретних завдань, і студенти-магістранти починають розуміти, що їхній життєвий шлях та доля їхніх вихованців багато в чому залежить від того, наскільки вони зможуть доцільно, доступно і творчо розв'язати професійні завдання. Педагогічна діяльність потребує від майбутнього магістра фізичного виховання суми теоретичних знань, практичних умінь та навичок з фізичного виховання. Від його професійної компетентності, творчого підходу, цілеспрямованого прояву ініціативності, систематичної працездатності, організаційних навичок та прагнення до

самовдосконалення залежить успіх майбутньої педагогічної діяльності.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Р.П. Карпюк вважає, що в сучасних умовах творчий педагог – це перш за все дослідник, що володіє важливими якостями: науковим психолого-педагогічним мисленням, високим рівнем педагогічної майстерності, певною дослідницькою сміливістю, розвинутою педагогічною інтуїцією, критичним аналізом, потребою в професійному самовихованні і активному використанні передового педагогічного досвіду [2].

У дослідженнях Л.П. Аристової, А.А. Вербицького, А.М. Матюшкіна, М.І. Махмутова, Р.А. Низамова, С.Л. Рубінштейна, Т.І. Шамової, Г.І. Щукіної, І.С. Якиманської, як зазначає О.В. Осіпова, пізнавальна активність розглядається як найважливіша властивість особистості, є джерелом її розвитку і вдосконалення. Особливості пізнавальної активності та проблеми її стимулювання отримали широке висвітлення в сучасній філософській і психолого-педагогічній літературі (О.В. Осіпова, 2004).

Л.В. Путляєва розглядає пізнавальну активність як необхідну умову внутрішньої творчої діяльності людини і найважливіший чинник розвитку їхніх творчих здібностей (Л.В. Путляєва, 1983).

3. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

1. Проаналізувати науково-методичну літературу з обраної теми дослідження.

2. Визначити форми реалізації організаційно-педагогічної умови "Стимулювання пізнавальної активності майбутнього магістра фізичного виховання"

4. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Організаційно-педагогічна умова "Стимулювання пізнавальної активності майбутнього магістра фізичного виховання" реалізується за такими напрямками: розуміння мети і основних завдань, розвиток інтересу та активізація уваги майбутніх магістрів фізичного виховання до професійної діяльності. Розглядаємо стимулювання пізнавальної активності майбутнього магістра фізичного виховання як формування особистісних потреб, мотивів, стимулів, що й визначає першу організаційно-педагогічну умову підготовки студентів-магістрантів до навчально-пізнавальної діяльності. Цей процес відбувається з метою формування бажання реалізувати себе як фахівця та досягти успіху в майбутній професійній діяльності. Тому важливим є усвідомлення майбутніми магістрами фізичного виховання самої мети і основних завдань професійного самовдосконалення у процесі навчально-пізнавальної діяльності. Розуміння мети та основних завдань професійного самовдосконалення підвищує ефективність навчально-пізнавальної діяльності майбутніх магістрів фізичного виховання, відбувається свідоме засвоєння знань, з'являється можливість активніше застосовувати отримані знання на практиці.

Асистентська педагогічна практика у ВНЗ є дієвою формою реалізації власних сил, засобом професійного становлення, оскільки майбутні фахівці використовують систему методів навчання та виховання у педагогічному процесі. Асистентська практика максимально актуалізує

суперечності між наявним рівнем знань та професійними вимогами й допомагає зрозуміти, що прагнення до самовдосконалення є найважливішою рисою майбутнього фахівця. Для того, щоб бути компетентним педагогом, треба постійно займатися своїм професійним саморозвитком [3].

Саме педагогічна практика підштовхує і стимулює студентів до майбутньої професійної діяльності, спонукає до професійної активності, стимулює інтерес до навчання, збагачує досвід, який буде корисним у подальшій професійній кар'єрі майбутнього викладача вищої школи.

Під час асистентської практики, окрім передбачених навантажень занять, студенти-магістранти проводили навчально-тренувальні заняття з підвищення спортивної майстерності. Проведення занять студентами-магістрантами проходило відкрито, з подальшим аналізом та обговоренням, позитивних сторін і недоліків у організації та методиці, оцінюваннями асистента-практиканта. У процесі асистентської педагогічної практики майбутній магістр фізичного виховання оволодівав необхідними знаннями, уміннями і навичками, які є фундаментом для подальшої професійної діяльності.

У ВНЗ важливим видом навчальної та наукової діяльності є самостійна робота студентів (далі СРС). Вона відіграє значну роль у рейтинговій технології навчання. Згідно навчальних планів більше 60% обсягу дисципліни відводиться на самостійну роботу. Тому СРС повинна стати ефективною і цілеспрямованою роботою в процесі навчання. Самостійна самоосвітня діяльність, спрямована на саморозвиток та самовдосконалення особистості студента-магістранта, здійснюється під час аудиторних занять, в позааудиторний час, коли студент займається науково-дослідною роботою, готується до семінарських занять, працює з різними джерелами інформації (підручники, інтернет-ресурси). Сучасні студенти-магістранти навчаються і спілкуються у світі Інтернету через соціальні мережі, перебувають у електронному навчально-науковому середовищі, використовують комп'ютерні програми, що дає їм необмежений доступ до кращих світових

навчальних ресурсів, а також спрощує сам процес фахової підготовки.

Під час проходження асистентської педагогічної практики студентами-магістрантами застосована унікальна методика (техніка майндмепінгу), побудована на використанні ментальних карт (карти знань "mind maps", асоціативні карти, карти розуму, інтелект-карти) як зручна і ефективна техніка, що використовується для створення, візуалізації, структуризації та класифікації ідей, а також як засіб навчання, розв'язання задач, прийняття рішень, активної пізнавальної діяльності. Ментальні карти сприймаються краще, ніж звичні списки, графіки, таблиці, тексти тому, що вони краще відповідають структурі людського мислення – асоціативного, ієрархічного та візуального. Хоча, зрозуміло, карти не замінюють таблиць і графіків, а органічно доповнюють їх. Це стимулює і підвищує мотивацію до самостійності [1].

Студенти-магістранти попередньо були ознайомлені з ментальною картою: проведена бесіда про сутність і зміст ментальних карток, презентація "Карти знань та шляхи їх використання у навчальному процесі"; роздано кожному студенту-магістранту роздано програму, яка встановлювалась на персональний комп'ютер для роботи з цією картою; проводилися індивідуальні бесіди з обговоренням проблем, що виникали при складанні ментальних карток. Ці карти реалізувались у вигляді комплексу спеціальних фігур для графічного зображення основних ідей, понять та теорій із зазначенням характеру зв'язків між ними.

По закінченні асистентської педагогічної практики студентами-магістрантами була дана позитивна оцінка використання ментальних карток і наголошено, що їх застосування допомогло набути важливих навичок роботи з інформацією, дало змогу систематизувати навчальний матеріал у цілісну картину, самостійно знаходити оригінальні ідеї, швидше й ефективніше проходити повторення вивченого матеріалу (застосованих засобів і методів навчання), сприяло розвитку асоціативного мислення, що є запорукою успіху в самоосвітній діяльності студентів-магістрантів і, відповідно, позитивом для саморозвитку і самовдосконалення.

Перед майбутніми магістрами фізичного виховання стоїть потреба формування педагогічної творчості для подальшої ефективної діяльності. Реалізувати це можна завдяки створенню професійно-креативного середовища для навчання студентів-магістрантів.

Науково-дослідна робота студентів-магістрантів (НДРСМ) є обов'язковою складовою освітньої програми підготовки магістра, що передбачає розвиток професійних якостей та формування управлінських компетенцій у певній галузі професійної діяльності. Основною метою НДРСМ є розвиток здатності самостійного здійснення науково-дослідної діяльності, пов'язаної з вирішенням складних професійних завдань в інноваційних умовах [4].

Завданнями НДРСМ є:

- забезпечення становлення професійного науково-дослідницького мислення магістрантів, формування у них чіткого уявлення про основні професійні завдання, способи їх вирішення;

- формування умінь щодо використання сучасних технологій передачі інформації, обробки та інтерпретації одержаних експериментальних і емпіричних даних, володіння сучасними методами досліджень;

- формування готовності проектування та реалізації в освітній практиці нового змісту навчальних програм, здійснення інноваційних освітніх технологій;

- забезпечення готовності до професійного самовдосконалення, розвитку інноваційного мислення і творчого потенціалу, професійної майстерності;

- самостійне формулювання і вирішення завдань, що виникають в ході науково-дослідницької та педагогічної діяльності і потребують поглиблених професійних знань;

- здійснення бібліографічної роботи із залученням сучасних інформаційних технологій [4].

У результаті виконання науково-дослідницької роботи студент-магістрант набуває теоретичних знань, практичних навичок, умінь, загальнокультурних та професійних компетенцій, які загалом формують здатність розвивати свій загальнокультурний і професійний рівень і

самостійно освоювати нові методи дослідження.

Однією з найбільш ефективних форм роботи є студентський науково-дослідний гурток, спрямований, перш за все, на творчий саморозвиток і самовдосконалення майбутніх магістрів фізичного виховання.

Основною метою студентського науково-дослідного гуртка є ознайомлення із проблематикою науки, формування у студентів ВНЗ навички самостійної діяльності, вивчення спеціальної літератури; уміння ставити педагогічний експеримент; робити висновки та узагальнення, тобто вести науково-дослідну роботу.

Під нашим керівництвом була організована діяльність студентського науково-дослідного гуртка "Актуальні проблеми професійного самовдосконалення майбутніх фахівців сфери фізичного виховання та спорту".

Успіх роботи студентського науково-дослідного гуртка значною мірою забезпечувався регулярністю засідань, ретельною підготовкою до них і зацікавленістю в цій роботі самих викладачів. Засідання гуртка проводилися після навчальних занять у встановлені години і дні (2 рази в місяць).

Активна участь у науково-дослідному гуртку та набутий досвід стали поштовхом для більш детального наукового пошуку вирішення студентами проблем дослідження.

У стимулюванні пізнавальної активності майбутніх магістрів фізичного виховання до фізкультурної діяльності визначальне місце відіграє особистість викладача фізичного виховання. Багатство його професійної культури та педагогічної майстерності має забезпечувати такі способи і прийоми педагогічного впливу, які збагачують педагогічний досвід, розвивають уяву, розширюють коло інтересів студентів, формують у них усвідомлене ставлення до майбутньої професійної діяльності. Такого впливу можна досягнути при використанні інтерактивних методів, а саме круглого столу (дебати). Круглий стіл – метод активного навчання, одна з організаційних форм пізнавальної діяльності студентів-магістрантів, що дозволяє закріпити одержані раніше знання, заповнити відсутню інформацію, сформулювати вміння вирішувати

проблеми, зміцнити теоретичні позиції, навчити культури ведення бесіди.

"Круглий стіл" у формі дебатів розвиває здібності і формує необхідні навички для ведення діалогу, а саме: розвиток критичного мислення (раціональне, рефлексивне і творче мислення, необхідне при формулюванні, визначенні, обґрунтуванні та аналізі обговорюваних думок та ідей); розвиток комунікативної культури, навичок публічного виступу; формування дослідницьких навичок (наведені аргументи вимагають доказів і прикладів, для пошуку яких необхідна робота з джерелами інформації); формування організаційних навичок (не тільки організацію самого себе, але і викладених матеріалів); формування навичок слухання і ведення записів.

Характерною рисою "круглого столу" стало поєднання тематичної дискусії з груповою консультацією. Темі дебатів: "Чи існує межа самовдосконалення особистості?", "Чи існує більший стимул, ніж матеріальний?", "Роль керівника в стимулюванні педагогічних кадрів до професійного самовдосконалення". Основною метою проведення "круглого столу" було вироблення в студентів-магістрантів професійних умінь висловлювати думки, аргументувати свої міркування, обґрунтовувати пропонувані рішення і відстоювати свої переконання. При цьому відбувалось закріплення інформації, одержаної в результаті прослуханих лекцій протягом навчання та самостійної роботи з додатковим матеріалом, а також виявлення проблем та підготовка питань для обговорення. В основі "круглого столу" у формі дебатів було вільне висловлювання, обмін думками щодо запропонованої студентам-магістрантам теми обговорення. Вони наводили приклади, факти, аргументували, логічно доводили, пояснювали свої відповіді стосовно даної теми. Основною відмінністю дебатів були однозначні відповіді на поставлене запитання – "так" чи "ні". Були сформовані дві групи студентів-магістрантів – прихильники позитивної та негативної відповіді. В середині кожної з груп утворювалися 2 підгрупи, одна підгрупа – підбирала аргументи, інша – розробляла контраргументи.

Цікавими були відповіді студентів-магістрантів, котрі висловлювали позицію

"ні": вимоги соціуму постійно зростають; інформаційні технології потребують висококваліфікованих фахівців; кожна особистість прагне витратити менше часу на роботу і при цьому отримувати позитивний результат, а це можливо лише при постійному самовдосконаленні; потреби особистості зростають зі зміною поглядів на навколишній світ та його самопізнання.

Відповіді студентів, котрі висловлювали контраргументи (за позицію "так"): у кожній людині закладено природою особистісний потенціал; особистість, досягаючи рівня "ідеалу", втрачає сенс у самовдосконаленні; не здійснюється стимулювання і не проходить формування мотивації до професійної діяльності. По завершенні "круглого столу" у формі дебатів відбувся рефлексивний аналіз діяльності всіх учасників. Аналізувалась підготовка студентів-магістрантів до "Дебатів", їх способи висунування аргументів і відповідей на запитання опонентів, інші елементи діяльності. "Круглий стіл" допоміг студентам-магістрантам самостійно узагальнювати свої думки, виокремлювати головне в наданій інформації, висловлювати свої твердження та міркування, дотримуючись наукового стилю.

Отже, як показала практика, використання сучасних інтерактивних методів у вузівському навчанні є необхідною умовою підготовки висококваліфікованих фахівців та призводить до позитивних результатів: дозволяє формувати знання, уміння і навички студентів-магістрантів шляхом залучення їх до активної навчально-пізнавальної діяльності; набута інформація переходить в особистісне знання студентів-магістрантів.

По завершенні експерименту повторно проводилось тестування "Діагностика потреби у самовдосконаленні" з метою з'ясування особливостей поведінки в різних ситуаціях та змін ступеня вираженості потреби у самовдосконаленні (таблиця 1).

Порівняння показників потреби у самовдосконаленні контрольної і експериментальної груп виявило, що в експериментальній групі низького ступеня вираженості потреби у самовдосконаленні менше на 4,3%, середнього – на 8,4%, водночас високого ступеня більше на 12,7%, ніж у контрольній групі.

Динаміка змін ступеня вираженості потреби у самовдосконаленні представлена на рис. 1.

Таблиця 1

**Потреба у самовдосконаленні
майбутніх магістрів фізичного виховання (за тестом Р.Д. Бабушкіна)**

Ступінь вираженості потреби у самовдосконаленні	Контрольна група (n=64)	Експериментальна група (n=64)
Низький	18%	13,7%
Середній	66,1%	57,7%
Високий	15,9%	28,6%

%

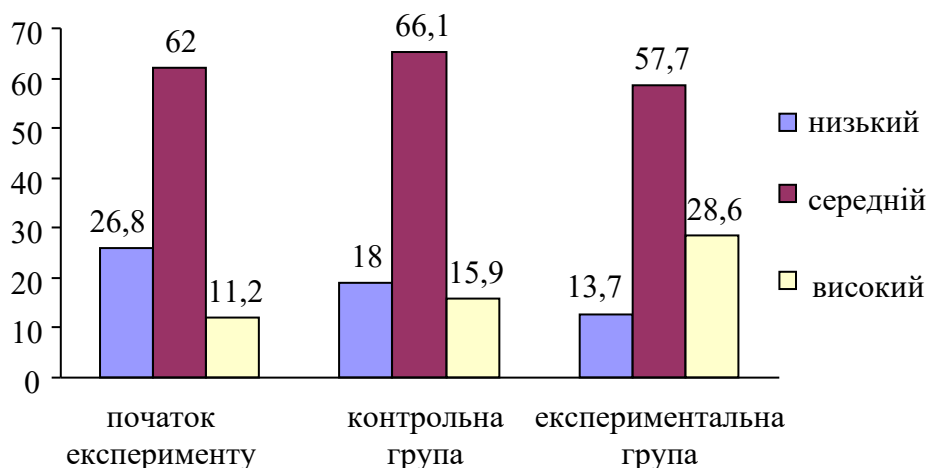

Рис. 1. Динаміка змін ступеня вираженості потреби у самовдосконаленні

Аналіз динаміки змін ступеня вираженості потреби у самовдосконаленні від початку до кінця експерименту виявив покращення результату в експериментальній групі по закінченні експерименту порівняно з початковими даними, а саме: на 13,1% і 4,3% менше відповідно низького і середнього рівня, на 17,4% більше – високого рівня. Покращення результату між початком експерименту і контрольною групою становить: високий рівень – на 4,7%, середній – на 4,1%; водночас спостерігаємо зменшення результату низького рівня – на 8,8%. На нашу думку, покращення результату в експериментальній групі протягом дослідження пов'язане з позитивним впливом упроваджених у навчальний процес організаційно-педагогічних умов.

5. ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ З ДАНОГО НАПРЯМКУ

ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Отже, дослідження різних структурних елементів професійного самовдосконалення майбутніх магістрів фізичного виховання у процесі фахової підготовки дозволило зазначити, обґрунтувати, впровадити форми реалізації організаційно-педагогічну умови професійного самовдосконалення, яка успішно була реалізована через такі форми: асистентська педагогічна практика (використання ментальних карт); науково-дослідна робота (організовано діяльність студентського науково-дослідного гуртка); "Круглий стіл" у формі дебатів.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробці спеціальних методик для визначення рівня професійного самовдосконалення майбутнього фахівця.

Література

1. Бьюзен Т. Интеллект-карты. Практическое руководство. – 2010. – 187 с.
2. Карпюк Р.П. Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти". – Вінниця, 2005. – 24с.
3. Міхеєва Л.В. Педагогічна практика як фактор формування творчих можливостей магістрантів спеціальності "Практична психологія". Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України : V Всеукр. наук.-практ. конф. (7 груд. 2012 р.). – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2012. – С. 122–123.
4. Романишина Л.М. Організація науково-дослідної діяльності викладачів вищих навчальних закладів. Наук. вісн. Чернівецьк. ун-ту. Педагогіка та психологія : зб. наук. пр. / Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці, 2012. – Вип. 621. – С. 92–102.

References

1. Biuzen T. (2010). Yntellekt-karty. Praktycheskoe rukovodstvo.
2. Karpiuk R.P. (2005). Pidhotovka maibutnix vchyteliv fizychnoi kultury do rozv'iazannia pedahohichnykh sytuatsii : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.04 "Teoriia i metodyka profesiinoi osvity". Vinnytsia [in Ukrainian].
3. Mikheieva L.V. (2012). Pedahohichna praktyka yak faktor formuvannia tvorchykh mozhlyvostei mahistrantiv spetsialnosti "Praktychna psykhohihiia". Osvitno-naukove zabezpechennia diialnosti pravookhoronnykh orhaniv i viiskovykh formuvan Ukrainy : V Vseukr. nauk.-prakt. conf. (7 hrud. 2012 r.). Khmelnytskyi [in Ukrainian].
4. Romanyshyna L.M. (2012) Orhanizatsiia naukovo-doslidnoi diialnosti vykladachiv vshchychkh navchalnykh zakladiv. Nauk. visn. Chernivets. un-tu. Pedahohika ta psykhohihiia : zb. nauk. pr. / Cherniv. nats. un-t im. Yuriiia Fedkovycha. Chernivtsi [in Ukrainian].

Abstract

MISHYN Sergii, STASENKO Oleksii

PROFESSIONAL SELF-IMPROVEMENT OF FUTURE MASTERS OF PHYSICAL EDUCATION IN THE PROCESS OF EDUCATIONAL AND COGNITIVE ACTIVITIES

The scientific and methodological literature was analyzed and the theoretical and practical aspects of this problem were considered. Forms of implementation of the organizational and pedagogical condition are determined: assistant pedagogical practice (use of mental maps); scientific and research work (the activity of a student scientific and research circle is organized); "Round table" in the form of a debate. Assistant teaching practice is an effective form of realization of acquired theoretical knowledge, abilities, skills and a means of professional development of the future specialist, which helps to understand that the desire for self-improvement is the most important feature of the future specialist, pushes and stimulates the master's student to future professional activity.

Research work is a prerequisite for the successful operation of higher educational institutions, one of the most effective forms of work for future masters of physical education. It forms the ability to use modern technologies to collect information, process experimental and empirical data, and master modern research methods. "Round table" as a form of cognitive activity of master's students allows you to consolidate previously acquired knowledge, forms the ability to solve problems, strengthen positions, teaches the culture of conducting a conversation.

Testing "Diagnostics of the need for self-improvement" was experimentally carried out in order to find out the characteristics of behavior in various situations and changes in the degree of expression of the need for self-improvement. A comparison of indicators of the need for self-improvement of the control and experimental groups was made, and the dynamics of changes in the degree of expression of the need for self-improvement were also shown.

Keywords: *professional self-improvement, pedagogical practice, independent work, research work, future master's degree in physical education.*

Стаття надійшла до редакції 14.02.2023 р.

Бібліографічний опис статті:

Мішин С., Стасенко О. Професійне самовдосконалення майбутніх магістрів фізичного виховання у процесі навчально-пізнавальної діяльності. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2023. № 1. С. 48-54.

Mishyn S., Stasenko O. (2023) Professional self-improvement of future masters of physical education in the process of educational and cognitive activities. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, № 1, pp. 48-54.